

TREKK FRA MISJONSFORSKNINGEN OG MISJONSUNDERVISNINGEN I DAGENS TYSKLAND

av
PER HASSING

I

Hamburg har i århundreder vært en av Tysklands hovedporter ut til verden. Byen kaller seg den dag i dag med en viss stolthet «Freie und Hansestadt Hamburg». Det var derfor nokså naturlig at Hamburg ble et av de første sentrer for den voksende tyske kolonialinteresse omkring 1880, og det var i Hamburg at det tyske Kolonialinstituttet ble grunnlagt i 1909. Instituttet hadde som oppgave å forberede tyske embedsmenn for tjeneste i koloniene. Snart ble det holdt forelesninger ikke bare over afrikanske og orientalske språk, etnologi, geografi, trope- og koloniproblemer, men også om misjonen i koloniene. Etter bestått eksamen fikk kursdeltagerne instituttets diplom. I årene før den første verdenskrig ble Kolonialinstituttet også et studiesentrum for misjonærer, og snart ble en foreleser i misjonsfag knyttet til instituttet. Dette i seg selv sier noe om forholdet mellom misjon, nasjonalisme og kolonipolitikk før 1914.

Tysklands verdensvelde gikk til grunne femti år før de fleste andre, og i 1919 ble Kolonialinstituttet til Hamburg Universitet. Ved det nye universitetet ble studiet av afrikanske og orientalske fag en tradisjon, og snart ble en foreleser i misjonsfag knyttet til dette unge, filosofiske fakultet. Universitetet har vokset frem i en meget vanskelig periode i det tyske folks liv, og er et ungt universitet på mer enn en måte.

Etter den annen verdenskrig tok tysk misjonstenkning og tysk misjonsliv en ny vending. Det ble en endring i forholdet til den ekumeniske bevegelsen og til det internasjonale misjonsarbeidet. En større åpenhet utad ble merkbar, og en mer balansert forståelse av hele det internasjonale misjonsarbeidet. En av

dem som hadde ansvaret for denne gledelige kursendring i tysk misjonsliv og -tenkning var Walter Freytag, i mange år professor i misjonsvidenskap og religionshistorie i Hamburg, leder av Det tyske misjonsråd og vel en av Tysklands fremste misjonsmenn etter den siste krig.

I 1957 tok Det tyske misjonsråd, under Freytags ledelse, initiativet til opprettelsen av «Missionsakademie an der Universität Hamburg». Arrangementet var interessant, og fra en side sett eiendommelig: et samarbeide mellom Det tyske misjonsråd, Den evangeliske kirke i Tyskland (E.K.D.), Hamburg Universitet og byen og staten Hamburg. Byen ga huset, en herskabsbolig i Nienstedten, en av de fornemste forsteder til Hamburg, nær elven Elbe. Misjonsrådet betalte endringene, Den evangeliske kirken (E.K.D.) betalte det første årets utgifter og siden en stadig større del av budsjettet, og universitetet stilte sine biblioteks- og lærerkrefter til rådighet. De fire samarbeidende instanser opprettet en offentlig stiftelse. Misjonsprofessoren ved universitetet er fast medlem av styret. Den daglige ledelse ligger i hendene på en bestyrer som er en kombinasjon av husfar og studieleder, assistert av de nødvendige lærere, sekretærer og praktiske hjelpere. For tiden blir akademiet dyktig ledet av pastor Wilhelm Wille. Siden 1957 er flere nye bygninger kommet til: et hus for bestyreren, et studenterhjem med et lite, stilrent kapell i kjelleren, og nok et stort herskapshus tvers over gaten ble innkjøpt og ga ekstra rom for studenter, bibliotek og forelesningsal. Tre av fire gatehjørner tilhører nå akademiet.

Akademiet har en kapasitet på omtrent seksti studenter, og hit kommer det studenter av mange slag. Den største gruppen er vanligvis misjonskandidater som er sendt for å fullføre sin utdanning; unge prester (vikarer) som ønsker å studere misjon og ekumenikk for bedre å fremme forståelsen for disse bevegelser i menighetslivet og i Tysklands kirke som helhet; den nest største gruppe utgjøres av utenlandske stipendiater, særlig fra Afrika og Asia; studenter fra andre europeiske land og Amerika er også velkomne, men ennå har det ikke vært så mange av dem. Omtrent femti prosent av studentene er lutheranere, men reformerte

og forenede (unierte) kirker er også representert, så vel som Brødremenigheten, ortodokse kirker, Den syndiske kirken, o.s.v. Det er derfor både en internasjonal og ekumenisk gruppe som arbeider, studerer og holder gudstjeneste sammen.

Hva er så målet og hensikten med dette studiesentret? Hvorfor dette i tillegg til andre misjonssentra i Tyskland? Etter krigen ble det forsøkt å opprette et slikt sentrum på en internasjonal, europeisk basis, men da det strandet, ble akademiet opprettet på tysk grunnlag. Det var de som håpet at denne nye institusjonen skulle erstatte de forskjellige misjonsskolene som i Tyskland drives av de ulike selskaper. Men dette mål er ikke nådd. Bethel-misjonen, f. eks., har intet seminar, men Neuendettelsau og Hermannsburg har beholdt sine skoler.

Fra begynnelsen la Walter Freytag vekt på tre linjer: misjon, akademi og universitet, og disse tre grunnlinjene blir det fremdeles med hensikt holdt fast på. Det gir indre spenning, men enheten blir holdt fast. Man vil ikke at akademiet skal reduseres til et studentert hjem hvor studentene sover og spiser. Siktepunktet er misjon. *Allt* som planlegges har dette sikte. Alle godkjente studenter må på en eller annen måte være knyttet til misjonen eller arbeide med misjonens problemer — men *misjon i verdensperspektiv*. Det er misjonsoppgaven i seks kontinenter som interesserer, og dermed er det, i allfall stilltiende, erkjent at Europa ikke lenger er et kristent kontinent. Misjon får en vid definisjon ved at forskningsoppgaver av språklig, teologisk, historisk, religionshistorisk og sosiologisk art blir inkludert. Siktepunktet er misjon, men med en dyp og verdensvid definisjon.

Akademi blir definert som et sted hvor mennesker møtes, fra mange land, raser, språk og kirkelige tradisjoner. Der så forskjelligartede mennesker møtes, blir det kontakt, vennskap, forståelse og berikelse, men også konflikt og vanskeligheter. Et sted hvor mennesker *virkelig* møtes, hvor det ikke bare blir tale, men virkelig *samtale*, det er i våre dager et betydningsfullt sted.

I akademiets tittel står det «an der Universität». Ikke bare er det en organisasjonsmessig forbindelse med universitetet, men meningen er at det skal drives akademisk studium og forskning.

Flere forskningsoppgaver av høy kvalitet er blitt gjennomført. Dessverre er disse oppgavene ikke offentliggjort. Man har utarbeidet en særlig grad – en *Baccalaureus Theologiae seu Divinitatis* (B.D.) – med tanke på studenter fra den engelsktalende verden, samt en teologisk-misjonsvidenskapelig magistergrad (M.A.) Det er også mulig å studere ved akademiet i minst to semestre, skrive en akademisk oppgave, avlegge eksamen og motta akademiets diplom, som gis i fullt samarbeide med universitetets teologiske fakultet. Det er også studenter som arbeider på en doktorgrad med misjon som emne, i denne siste gruppen finner man en del av de unge prestene (vikarene).

For vikarene er det et spesielt kurs med en egen leder hvor det blir gitt innføring i ekumeniske, misjonsaktuelle og misjonsteologiske spørsmål.

For alle som på en eller annen måte er knyttet til akademiet er det en ukentlig forelesningsrekke. I vintersemesteret 1967/1968 behandlet man spørsmålet: kirken og verden. Forelesningene behandlet særlig marxismen, sekularismen, urbaniseringen, etc. med eksemplene hentet fra land som Syd-Afrika, China, Latin-Amerika, o.s.v. Foreleserne var alle spesialister på sine områder og kom fra Hamburg og andre deler av Tyskland, men også fra England og Sveits. De kom fra forskjellige kirkelige tradisjoner. I løpet av uken ble forelesningene maskinskrevet, mangfoldiggjort, fordelt på studentene og brukt i en to-timers diskusjonsgruppe på åtte til ti personer. Et utvalg av disse forelesningene er under trykning. Videre har de spesielle arbeidsgrupper med spesielle siktepunkt, f. eks. Syd Afrika og J. C. Hoekendijks bok «Kirche und Volk in der deutschen Missionswissenschaft», som nylig kom på tysk for første gang. I tillegg til alt dette utnytter man spesielle besøkende i Hamburg, som dr. Francis Ibiam fra Biafra.

Så variert og rikt som akademiets program er, så er det fremdeles mange muligheter som ikke er utnyttet, og med disse arbeides det videre. Et håp er å få mer rom så man kan ta imot misjonærfamilier med barn på friår i Europa. Man har planer om flere slags sommerkurser, på to til seks uker, som kan be-

handle en rekke forskjellige misjonsspørsmål for forskjellige grupper. Alt som planlegges har misjonen i siktepunktet. Det ville også være av betydning for ånden og tonen ved akademiet om det ble et større innslag av studenter og forskere fra det øvrige Europa og Amerika. Det vil også være av betydning å bygge ut biblioteket.

Programmet er allerede nå meget sterkt, men uten tvil er det mange fler muligheter som kan utnyttes samtidig som programmet blir ennu mer variert og elastisk. De tyske kirker bør se de store muligheter det her foreligger til å tjene ikke bare tysk, men også internasjonalt misjonsliv og misjonsstudium.

II

På katolsk mark ligger saken noe annerledes an, selv om det fins mange paralleller til den protestantiske utvikling. Moderne katolsk misjon hadde en noe senere oppblomstring enn den protestantiske; mange av de større misjonskongregasjoner og -selskaper ble til i siste halvdel av forrige århundre. Disse nydannelser fulgte gammel katolsk praksis at hvert selskap, hver kongregasjon og orden utdannet sine egne misjonærer i egne institusjoner. I Tyskland, som i Europa forøvrig, er det flere forskjellige sentra for misjonærutdanning. Omkring disse forskjellige foretagender står det en større eller mindre gruppe venner som støtter arbeidet økonomisk. Disse venner må igjen holdes underrettet om arbeidets gang ved regelmessige blad og publikasjoner. Her er parallellen mellom katolsk og protestantisk utvikling temmelig nær, og inneholder de samme problemer og vanskeligheter i form av konkurranse, av altfor små og ubetydelige misjonsblader, små og kostbare misjonærskoler. Dette er ikke videre rasjonelt, men parallellen reiser spørsmålet om utviklingen har sin grunn både i den menneskelige natur og i de historiske forhold?

Ikke desto mindre ble dette tidlig kjent som noe av et problem, og allerede i 1911 ble det opprettet en lærestol i misjonsvidenskap ved det katolsk-teologiske fakultet ved det Vestfalske Wilhelms-Universitet i Münster. Oppgaven «å utforske dette ukjente land» og skape en plass for misjonsvidenskapen innen-

for tysk katolsk teologisk forskning og utdannelse falt på den 35 årige kirkehistoriker Joseph Schmidlin.

Schmidlin var en idérik mann med stor arbeidskraft. En av hans første oppgaver var å bygge opp et misjonsbibliotek til bruk for forskere og studenter. Allerede i 1911 ble det dannet et *Internationales Institut für missionswissenschaftliche Forschungen*; det var uavhengig av, men sterkt knyttet til universitetet. De to organer forenes i professorens person. Samme år kom også det første nummer av *Zeitschrift für Missionswissenschaft*, med Schmidlin som redaktør. Alt dette var fullstendig nybrott på katolsk mark.

I disse mer enn femti år har dette vestfalske sentrum for studium av misjon gjennomgått forskjellige faser. Schmidlin var en stridbar mann som skaffet seg mange fiender, og ofte skadet den sak han ønsket å bygge opp. Motstand var det både i Tyskland og utlandet, innenfor og utenfor den katolske kirke. En tid ble ordet «internasjonalt» tatt ut av titelen. Schmidlin var for udiplomatisk til internasjonalt samarbeide. Ordet ble senere føyet til igjen, og tidsskriftets navn er forandret til *Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft*. I Hitlertiden ble tidsskriftet stoppet og instituttets arbeide opphørte praktisk talt. Schmidlins stridbare sinn førte ham nesten naturnødvendig i konflikt med nazistene, han ble arrestert og døde under uhyggelige omstendigheter i 1944.

Schmidlins ettermann var en av hans studenter, Thomas Ohm, O.S.B. Av natur var han sin forgjengers motsetning, mild, harmonisk og vennsæl. Han hevet instituttets anseelse og gjorde det internasjonalt kjent og aktet. Hans navn ble gjennom skrifter og reiser kjent både internasjonalt og ekumenisk. Hans kjennskap til protestantisk misjonslitteratur var betydelig. Hans to største verk er *Ex contemplatione loqui* og *Machet zu Jüngern alle Völker*. Den nuværende leder er Josef Glazik, M.S.C., student av Ohm. Hans to hovedverker er *Die Russisch-Orthodoxe Heidenmission seit Peter dem Grossen*, og *Die Islammission der Russisch-Orthodoxen Kirche*. Han er redaktør av tidsskriftet og var medlem av kommisjonen som utarbeidet konsilets misjonsdekret.

Ved Universitetet i Münster finner en altså det eldste, katolske professorat i misjonsvidenskap i verden, det første katolske institutt for misjonsforskning og det første, og hittil betydeligste, katolske tidsskrift i sitt slag. Instituttet har et godt spesialbibliotek, har oppmuntret mange forskere til å vie seg misjonsstudiet og har offentliggjort omkring førti større avhandlinger og mer enn 120 mindre aktstykker. Fra tid til annen er det også blitt organisert misjonsstudieuker for misjonsarbeidere av forskjellig slag på forskjellige steder i Tyskland og Østerrike. Münster har virket befruktende på katolsk misjonsforskning. Snart ble det gitt misjonsvidenskapelige forelesninger ved andre katolske fakulteter som Breslau og München, såvel som ved flere katolske teologiske akademier. Lærestoler eller institutter ble opprettet ved Propaganda-Kollegiet og Gregoriana i Rom, i Nijmegen (Holland) og Freiburg (Sveits).

Det Guddommelige Ords Selskap (Societas Verbi Divini) har innlagt seg spesielle fortjenester med betydelige misjons- og religionsvidenskapelige arbeider. Det er et overveiende tysk selskap, men på grunn av Kulturkampen i Tyskland ble hovedkvarteret lagt til Steyl i Holland, og medlemmene kalles derfor ofte Steyler. Den berømte, nå avdøde, etnolog Wilhelm Schmidt var Steyler, og det ikke mindre berømte institutt og tidsskrift *Anthropos* er i vesentlig grad understøttet og bemannet av dette selskap.

Steylerne var også aktivt med ved opprettelsen av instituttet i Münster og skaffet det mange av dets beste studenter. I de senere år har selskapet bygget ut sitt sentrum i St. Augustin, nær Bonn, hvor *Anthropos*-instituttet nå er beliggende, og hvor man i 1963 opprettet sitt eget *Institutum Missiologicum*. De gir nu ut sine egne misjonsvidenskapelige avhandlinger og skrifter. En meget fornem serie er *Studia Instituti Missiologici Societas Verbi Divini*, og den sist utkomne avhandling er av Josef Kuhl, S.V.D., *Die Sendung Jesu und der Kirche nach dem Johannes-Evangelium*. De arbeider i nær forbindelse med universitetet i Bonn, dog er det ikke (ennu?) noen organisk forbindelse. Interessant er det også at Johannes Schütte, den nylig fratrådte ordensgeneral, ikke bare var generalsekretær ved kommisjonen som utarbeidet kon-

silets misjonsdekret, men var selv misjonær i Kina og har skrevet et fint arbeide om *Die katholische Chinamission im Spiegel der rotchinesischen Presse*.

III

I dagens Tyskland utfoldes det altså en ganske stor misjonsvidenskapelig aktivitet. De mange protestantiske og katolske lærestoler i misjonsvidenskap såvel som den betraktelige misjonsvidenskapelige produksjon understreker dette. Dog er det i Tyskland ingen førende skikkelse i dette fag, ingen som trekker mer enn noen få studenter, ingen som ved sin spørsmålstilling og problembehandling utfordrer den øvrige teologiske verden. Interessant er det at det spores ingen interesse for å skape en misjonsvidenskapelig *Summa* à la Warneck og Schmidlin. I så måte har disse menn ingen arvtagere. Faget ved alle fakulteter, både katolske og protestantiske, er tross alt marginalt.

Disse refleksjoner gjelder ikke bare Tyskland, men i høy grad også den øvrige verden. Det er vanskelig å peke på årsaken til dette. Det kan ligge i at tendensen innenfor forskningen går i retning av stadig større spesialisering som krever eksegetisk, historisk, teologisk eller sosiologisk spesialkunnskap. Skillet mellom misjonsvidenskapen og de øvrige teologiske forskningsgrener holder dermed på å utviskes. Det er betegnende at to av de beste artiklene i *Mission nach dem Konzil*, en nylig utkommet bok redigert av Johannes Schütte, er skrevet av teologen Yves Congar og kirkehistorikeren Joseph Ratzinger. Men i sakens natur gir ikke spesialundersøkelsene det totale overblikk, ikke de store retningslinjer. Men årsaken kan også ligge i at misjonsvidenskapen ikke har arbeidet nok med teologiske spørsmål, og derfor ikke har virket teologisk utfordrende og insiterende.

Muligens er grunnproblemet at man er i villrede ikke bare om hva misjonsvidenskap er, men hva misjon er. Det er høyst interessant at den protestantiske misjon opererer i dag med begrepet «Misjon på seks kontinenter». Prinsipielt blir altså Norge stillet på samme linje som Kina eller Kongo. Vatikankonsilet derimot nektet både i prinsipp og praksis å gå med på en slik likestilling.

Bevegelsen, satt i gang fra afrikanernes side, for å avskaffe Propaganda-kongregasjonen i Rom fordi den angivelig skulle minne om et gammeldags kolonialdepartement, nådde ikke frem. Kon-silet hevdet at man kan ikke stille Frankrike på samme linje som Afrika, da Frankrike ikke bare har dobbelt så mange prester som Afrika og Asia til sammen, men også sender både misjonærer og penger til disse to kontinenter. Men også fra protestantisk hold er det utilfredshet med parolen fra Mexico-møtet. Hvis alt er misjon, så er intet misjon, blir det sagt.

Disse prinsipielle spørsmål blir mer og mer brennende, og det er mulig at misjonstenkningens fornemste oppgave idag er å bestemme hva misjon er, og så hva misjonsvidenskap er. Her burde det være muligheter for et meget fruktbringende samarbeide, ikke bare mellom forskjellige misjonsteoretikere, men også mellom protestantisk og katolsk misjonsvidenskap.

BIBLIOGRAFI

Freytag, Walter

Die Missionsakademie an der Universität Hamburg. *Evangelische Missions-Zeitschrift*, 1958, pp. 138–139.

Glazik, Josef

50 Jahre Katholische Missionswissenschaft in Münster 1911–1961. (Münster, Westfalen, Verlag Aschendorff, 1961.)

Glazik, Josef

Missionswissenschaft, pp. 369–384, in *Was ist Theologie*, herausgegeben von Engelbert Neuhäusler und Elisabeth Gössmann. (München, Max Hueber Verlag, 1966.)

Ihmels, Carl

Walter Freytag und die deutschen evangelischen Missionen, pp. 9–12, in *Basilea*, herausgegeben von Jan Hermelink und Hans Jochen Margull. (Stuttgart, Evangelische Missionsverlag, 1959.)

Ohm, Thomas

Joseph Schmidlin. *Missionswissenschaft und Religionswissenschaft*. Jahrgang 1947/1948, pp. 3–11.

Saake, Wilhelm

Anthropos-Institut und Mission, pp. 101–103, in *Steyler Missions-Chronik*. (Steyler Verlag, 1964.)

Schütte, Johannes (red.)

Mission nach dem Konzil. (Mainz, Matthias Grünewald Verlag, 1967.)